

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Козлітіна Дениса Олександровича «Суміжні права організацій радіомовлення в Україні та Європейському Союзі», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність дослідження зумовлена тим, що на початку 2023 року набрали чинності Закон України «Про авторське право і суміжні права», який істотно оновив засади правової охорони суміжних прав організацій мовлення, та Закон України «Про медіа», який впровадив численні зміни у правове регулювання діяльності мовників. Обидва зазначених акти є євроінтеграційними і містять чимало норм, прийняття яких спрямоване на виконання зобов'язань України за Угодою про асоціацію. Однак наявні наукові праці щодо суміжних прав організацій мовлення були підготовлені до набрання чинності зазначеними законами, а тому новели цих законів поки що комплексно не аналізувалися ні як такі, ні з точки зору відображення у них цілей і завдань директив Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав. Крім того, результати раніше здійснених досліджень значною мірою зосереджені на аналізі особливостей телевізійного мовлення, тоді як проблематика діяльності організацій радіомовлення до сьогодні на монографічному рівні не розглядалася. Внаслідок цього теоретичні концепції суміжних прав організацій мовлення залишаються неповними, їм бракує науково обґрунтованих висновків про сутність організації радіомовлення як суб'єкта суміжних прав, програми організації радіомовлення як об'єкта правової охорони, способів використання програми організації радіомовлення та інших питань, які стосуються зазначеної сфери. Окремим чинником, який зумовлює потребу у наукових розвідках окресленого напрямку, є перспективне прийняття нового міжнародного договору про охорону прав організацій мовлення, розробкою якого опікується Всесвітня організація інтелектуальної власності. У разі прийняття новий міжнародний договір змінить об'єкт правової охорони організацій мовлення, а тому вже в умовах сьогодення доцільно визначити, як це вплине на подальший розвиток законодавства України у цій сфері. Усе вищезазначене свідчить про актуальність дослідження правової охорони суміжних прав організацій радіомовлення у порівняльно-правовому контексті законодавства України та права Європейського Союзу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах планових науково-дослідних тем Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України «Інтелектуальна власність в креативних індустріях» (РК № 0120U104800, 01 січня 2021 р. – 31 грудня 2024 р.) та «Євроінтеграційний вектор розвитку законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав» (РК № 0120U104800, 01 січня 2025 р. – 31 грудня 2028 р.).

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України (протокол № 9 від 29 листопада 2022 р.)

Мета і завдання дослідження. Як зазначено у дисертаційному дослідженні, його метою є комплексне і всебічне вивчення суміжних прав організацій радіомовлення крізь призму об'єкта правової охорони, змісту суміжних прав, які гарантуються щодо цього об'єкта, та випадків, коли організації радіомовлення як суб'єкти суміжних прав можуть вільно використовувати об'єкти авторського права і суміжних прав, а також випадків вільного використання програми організації мовлення, встановлених з метою забезпечення інтересів суспільства, що спрямовується на формування науково обґрунтованих теоретичних положень та пропозицій з удосконалення чинного законодавства України.

Для досягнення мети дослідження здобувачем визначені такі завдання:

- встановити зміст міжнародної правової охорони суміжних прав організацій радіомовлення та сутність її перспективного оновлення;
- дослідити особливості правової охорони суміжних прав організацій радіомовлення відповідно до законодавства ЄС;
- визначити етапи становлення і розвитку законодавства України у сфері суміжних прав організацій радіомовлення та законодавства, яке регулює діяльність мовників;
- з'ясувати сутність програми організації радіомовлення як об'єкта суміжних прав, її складових, змісту і характеру діяльності з її формування;
- встановити особливості радіомовника як суб'єкта суміжних прав;
- визначити характерні риси особистих немайнових прав у сфері суміжних прав та проаналізувати особисті немайнові права організації мовлення як суб'єкта суміжних прав;
- дослідити майнові суміжні права організацій радіомовлення та способи використання програми організації радіомовлення;
- виявити випадки вільного використання об'єктів авторського права і суміжних прав, які можуть застосовуватися у діяльності організації радіомовлення як суб'єкта суміжних прав;
- з'ясувати випадки використання об'єктів суміжних прав, під які підпадає використання програми організації радіомовлення;
- виявити недоліки і колізії у чинному законодавстві України та запропонувати шляхи його удосконалення.

Об'єкт дослідження склали суспільні відносини, що виникають у зв'язку з формуванням і використанням програми організації радіомовлення та охороною суміжних прав організацій радіомовлення.

Предметом дослідження є правове регулювання суміжних прав організацій радіомовлення.

Методи дослідження. Як слідує з аналізу дисертаційної роботи, здобувачем використано комплекс загальних та спеціальних методів наукового пізнання.

Історико-правовий метод використовувався для встановлення етапів розвитку міжнародного законодавства у сфері охорони суміжних прав організацій радіомовлення, законодавства ЄС у цій сфері та законодавства України, яке регулює діяльність організацій радіомовлення і передбачає охорону прав на програми організацій радіомовлення. Із застосуванням порівняльно-правового методу було здійснено порівняльну характеристику норм права ЄС із законодавством України у сфері суміжних прав організацій радіомовлення, а також положень законодавства України у сфері суміжних прав організацій радіомовлення і діяльності медіа, яке діяло до 2023 року, з чинним законодавством України у цих сферах, характеристику законодавчих новел. Застосування догматичного методу було здійснено для дослідження різних наукових тлумачень основних понять у сфері суміжних прав організацій радіомовлення та формулювання власних визначень цих понять. Діалектичний метод використовувався для з'ясування сутності і взаємозв'язку основних понять у сфері суміжних прав організацій радіомовлення, таких як програма організації радіомовлення, організація радіомовлення, радіомовник, редакційний контроль, аудіальна інформація у складі програми організації радіомовлення, формування програми організації радіомовлення, трансляція і ретрансляція програми організації радіомовлення, інтерактивне надання доступу до програми організації радіомовлення. Із застосуванням формально-логічного методу, методів аналізу і синтезу було визначено основні ознаки і характерні риси усіх основних понять у сфері суміжних прав організацій радіомовлення. На основі системно-структурного і формально-юридичного методів було побудовано концепцію охорони суміжних прав організацій радіомовлення з виділенням особливостей об'єкта правової охорони, суб'єкта прав, змісту особистих немайнових прав і майнових суміжних прав та випадків вільного використання програми організації радіомовлення.

Особистий внесок здобувача в отриманні наукові результати. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, усі сформульовані в ньому положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень здобувача.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Отримані в рамках дисертаційного дослідження висновки та рекомендації є достовірними та обґрунтованими, з огляду на те, що вони сформовані на підставі комплексного аналізу першоджерел у вигляді законодавства, міжнародно-правової доктрини, європейського законодавства, а також на основі застосування підходів до тлумачення правових норм, що регулюють правовідносини, які є предметом даного дослідження. Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження підтверджується застосуванням описаної вище методології та їх апробацією.

Наукові публікації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Козлітін Д. Міжнародно-правова охорона суміжних прав організацій радіомовлення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 3. С. 16-23. DOI: <https://doi.org/10.33731/32023.282164>

2. Козлітін Д. О. Ознаки радіомовника як суб'єкта суміжних прав. *Наукові перспективи*. 2024. № 8(50). С. 650-660. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8\(50\)-650-660](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8(50)-650-660)

3. Козлітін Д. Проблеми правової кваліфікації програми організації радіомовлення як об'єкта суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2025. № 1. С. 5-12. DOI: <https://doi.org/10.33731/12025.324964>

4. Козлітін Д. О. Характерні риси особистих немайнових прав суб'єктів суміжних прав. *Європейські перспективи*. 2025. № 2. С. 191-196. DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.2.26>

Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах, круглих столах тощо. Основні висновки були представлені на міжнародних, всеукраїнських конференціях, круглих столах, а саме: III Міжнародній науково-практичній онлайн конференції «Правові виклики сучасності: законодавче реагування на геополітичні й історичні проблеми» (м. Чернівці, 06 грудня 2022 р.); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Право, інтелектуальна власність, креативні індустрії: сучасний вимір і подальші перспективи» (м. Київ, 19 травня 2023 р.); XI Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності «Законодавство України у сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри» (м. Київ, 12 жовтня 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове регулювання цифрової економіки та штучного інтелекту: національний та міжнародний виміри» (м. Київ, 16 листопада 2023 р.); Круглому столі «Актуальні проблеми права інтелектуальної власності та креативних індустрій» (м. Київ, 06 червня 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми правового регулювання забезпечення особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації» (Ужгород – Піза, 10 травня 2025 р.)

Нові науково обґрунтовані результати дослідження, проведені дисертантом. Детальний аналіз дисертаційного дослідження дозволив дійти висновків, що в роботі сформовано науково обґрунтовану концепцію правової охорони суміжних прав організацій радіомовлення крізь призму об'єкта правової охорони, суб'єкта прав, змісту особистих немайнових прав і майнових суміжних прав та випадків вільного використання програми організації радіомовлення, виявлено прогалини, недоліки і колізії у чинному законодавстві України та запропоновано шляхи їх подолання. Дисертація є першим комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем правової охорони суміжних

прав організацій радіомовлення за законодавством України та ЄС, з урахуванням змін до законодавства України, що внесені за останні роки.

Наукову новизну дисертаційної роботи склали такі положення, висновки та пропозиції:

Уперше:

1. Обґрунтовано основні етапи формування і розвитку національного законодавства у сфері діяльності організацій мовлення та їх суміжних прав: 1) становлення законодавства (1993 рік) – прийняття Закону України «Про телебачення і радіомовлення», який уперше комплексно врегулював відносини у сфері мовлення, і Закону України «Про авторське право і суміжні права», який уперше ввів у правову систему України поняття суміжних прав; 2) системне оновлення законодавства (2001-2006 роки) – викладення Законів України «Про телебачення і радіомовлення» та «Про авторське право і суміжні права» у нових редакціях, які істотно розвинули та удосконалили відповідні їм сфери правового регулювання; 3) трансформація законодавства (2022 рік) – прийняття нових Законів України «Про авторське право і суміжні права» та «Про медіа», які осучаснили правове регулювання та сприяли гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу у відповідних їм сферах.

2. Сформовано концепцію радіомовника як суб'єкта суміжних прав, яка включає два обов'язкових та взаємопов'язаних елементи: формування під своїм редакційним контролем програми радіомовлення, що призводить до появи об'єкта, який може набути правову охорону суміжними правами, та трансляцію програми радіомовлення для одночасного масового приймання користувачами, внаслідок факту першого здійснення якої виникають суміжні права на програму радіомовлення.

3. Визначено, що об'єктом суміжних прав в умовах оновленого правового регулювання в Україні повинна визнаватися не програма організації мовлення, а програма мовлення – телемовлення або радіомовлення. Враховуючи, що радіомовником згідно з Законом України «Про медіа» може бути як юридична особа, так і фізична особа, яка не є організацією і тому не може підпадати під поняття «організація мовлення», формулювання назви об'єкта суміжних прав мовників у нормах законодавства України слід замінити на «програма мовлення».

4. Сформовано систему ознак особистих немайнових прав у сфері суміжних прав: 1) ці права виникають у фізичних та/або юридичних осіб; 2) підставою їх виникнення є утворення об'єкта суміжних прав (здійснення виконання, вироблення фонограми, відеограми) або здійснення дій, передбачених законом (перша трансляція програми організації мовлення); 3) ці права можуть виникати в результаті здійснення економічної діяльності, проте самі по собі не мають економічного характеру; 4) виражають зв'язок між об'єктом суміжних прав і відповідним суб'єктом та не залежать від майнових суміжних прав; 5) є невідчужуваними; 6) охороняються безстроково.

5. Обґрунтовано, що особистим немайновим правом організації мовлення повинно бути не право зазначати своє найменування у зв'язку з використанням

програми організації мовлення, а право зазначати або повідомляти назву телеканалу чи радіоканалу, на якому використовується програма організації мовлення. Це враховує вимоги Закону України «Про медіа» стосовно випуску кожного медіа у світ під постійною назвою, яка дозволяє розрізнити медіа між собою, та інтереси мовників щодо зазначення чи іншого повідомленні назви радіоканалу чи телеканалу при використанні програми організації мовлення.

6. Визначено, що майнові суміжні права організації мовлення на запис програми організації мовлення, відтворення і розповсюдження копій (примірників) цього запису не реалізуються на практиці, тому що кожна програма як сукупність певних складових розрахована на однократне використання, а попит на придбання записів програми відсутній. Закріплення у Законі України «Про авторське право і суміжні права» запису, відтворення та розповсюдження копій (примірників) цього запису як способів використання програми організації мовлення розраховане на те, щоб організація мовлення могла забороняти фіксування, відтворення і розповсюдження записів її програм і таким чином перешкоджати їх незаконному використанню.

7. Обґрунтовано, що передбачені законом випадки вільного використання об'єктів авторського права і суміжних прав не застосовуються у діяльності організацій радіомовлення при формуванні програми організації мовлення як об'єкта суміжних прав, тому що формування програми організації мовлення не належить до сфери суспільних інтересів, які повинні забезпечуватися законодавством у сфері авторського права і суміжних прав. Випадки вільного використання об'єктів авторського права і суміжних прав застосовуватися тільки при створенні окремих програм – програм новин, різноманітних шоу, які можуть охоронятися авторським правом і входити як складові у програму організації мовлення. Програма організації радіомовлення як сукупність різних матеріалів може підпадати під випадки вільного використання об'єктів суміжних прав доволі обмежено, оскільки такі випадки в основному розраховані на використання окремих програм у складі програми організації радіомовлення.

Удосконалено:

1. Тлумачення змісту діяльності радіомовника з добору радіопрограм та їх організацію в хронологічному порядку як такої, що полягає у формуванні програми радіомовлення, а не створення радіоканалу, як визначено у нормах Закону України «Про медіа». З однієї сторони, радіоканал як канал мовлення не являє собою сукупність підібраних радіопрограм, а є комплексом матеріальних та електронних засобів, який робить можливою передачу сигналу трансляції програми радіомовлення для масового приймання користувачами. З другої сторони, не існує якого-небудь іншого об'єкта, який був би результатом поєднання програм у певну сукупність і при цьому не підпадав би під поняття програми мовлення.

2. Поняття редакційного контролю: це вирішальний вплив суб'єкта у сфері аудіовізуальних медіа, суб'єкта у сфері друкованих медіа та/або суб'єкта у сфері онлайн-медіа на забезпечення точності, об'єктивності, неупередженості та збалансованості інформації, перевірку її достовірності та порядок її поширення

з урахуванням вимог законодавства та стандартів журналістики у зв'язку із створенням або доборою, організацією та поширенням програм або іншої масової інформації.

3. Поняття програми організації мовлення: це сукупність програм та іншої інформації, яка поєднана відповідно до програмної концепції мовлення і транслюється мовником за розкладом програм.

4. Перелік аудіальної інформації, яка може входити до складу програми організації радіомовлення: це програма новин, аналітична, розважальна чи інша програма, трансляція спортивного чи іншого заходу, добірка фонограм, які містять виконання музичних творів з текстом або без тексту.

5. Поняття ретрансляції як дії з прийому і одночасного розповсюдження програм телеканалу або радіоканалу або їх частин, що здійснюється іншою особою, ніж організація мовлення, яка передає сигнал, і передбачає незначну затримку у часі, яка зумовлена технічними процесами, що відбуваються між прийомом сигналу від організації мовлення, яка його передає, і розповсюдженням сигналу для публіки.

Набули подальшого розвитку:

1. Положення про необхідність прийняття нового міжнародного договору у сфері суміжних прав організацій мовлення у частині, що такий договір враховуватиме сучасний рівень світового мовлення та технологій передачі інформації, оскільки існуючі міжнародні стандарти правової охорони у цій сфері походять з Римської конвенції 1961 року і не кореспондують у повній мірі потребам радіомовників.

2. Положення про те, що законодавство ЄС у сфері суміжних прав організацій мовлення сформоване не за принципом прийняття окремої директиви (директив), а шляхом поєднання норм про суміжні права на програму організації мовлення з нормами про авторське право і суміжні права інших суб'єктів. При цьому директиви ЄС регулюють лише основні питання, пов'язані з майновими суміжними правами організацій мовлення, а національні законодавства держав-членів у цій частині є більш розвиненими і виходять за межі положень директив.

3. Положення про те, що програма організації мовлення не є складеним твором, оскільки законодавець розмежовує складений твір як результат творчої діяльності і програму організації мовлення як результат не творчої, а організаційно-технічної діяльності та визначає різні режими правової охорони цих об'єктів. Складений твір охороняється за умови здійснення творчого внеску в упорядкування (підбір та/або розташування) творів. Програма організації мовлення підлягає правовій охороні без здійснення творчого внеску у підбір і формування сукупності матеріалів, які будуть транслюватися публіці.

Теоретичне значення виконаного дослідження. Теоретична значимість дослідження, проведеного здобувачем, полягає у можливості використання висновків, рекомендацій та обґрунтувань, що містяться у дисертаційному дослідженні, як теоретичної бази для здійснення подальших наукових пошуків,

пов'язаних з проблемами створення та використання програм радіомовлення в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані: у науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження проблем правового статусу організацій радіомовлення як суб'єктів суміжних прав, правової кваліфікації програми організації радіомовлення як об'єкта правової охорони, особистих немайнових прав організацій радіомовлення, змісту майнових суміжних прав організацій радіомовлення та винятків з цих прав; у правотворчій діяльності – для удосконалення чинного законодавства України, яке регулює суспільні відносини щодо формування і використання програм організацій радіомовлення та захисту прав на них, законодавства у сфері діяльності аудіовізуальних медіа; у правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики реалізації норм права, при проведенні експертних досліджень щодо програм організацій радіомовлення, у судовій практиці з метою тлумачення норм законодавства; у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін, пов'язаних з правом інтелектуальної власності, суміжними правами, окремими аспектами діяльності медіа та при підготовці навчально-методичних матеріалів зазначеної тематики.

Структура й обсяг дисертації. Відповідно до обраної мети, визначених завдань і предмета дослідження праця складається вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 231 сторінку.

Список використаних джерел налічує 196 найменувань. Додатки розміщено на 7 сторінках.

Оцінка мови та стилю викладення. Дисертація виконана фаховою українською мовою з вірним вживанням здобувачем юридичної та спеціальної термінології. Текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури та забезпечує легкість і доступність його сприйняття.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності, зокрема й академічного плагіату. У висновку наукового керівника на дисертаційну роботу засвідчено, що вивчення дисертаційної роботи та вищенаведених наукових публікацій здобувача, а також результати перевірки тексту дисертації на предмет наявності збігів за допомогою системи Strikeplagiarism дозволяють засвідчити відсутність порушень академічної доброчесності, зокрема й академічного плагіату в дисертації та наукових роботах здобувача. За результатами технічної перевірки на академічний плагіат, проведеної Інститутом, комп'ютерна система виявила схожість (подібність) 16,64%. Згідно з поясненням, наданим здобувачем від 16 березня 2026 року, певна кількість з цих запозичень пов'язана з використанням фрагментів його наукової статті.

Зазначена стаття вказана в анотації у переліку наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, згідно з вимогами п. 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Значна частина виявлених системою збігів стосується загальнонавчаних наукових формулювань і стійких термінологічних конструкцій, які традиційно використовуються у працях з цивільного права, в тому числі авторського права і суміжних прав. Джерела цитування уривків з наукових публікацій вказані у списку використаних джерел із зазначенням імен авторів таких публікацій.

Відповідно до п. 15 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, **пропонується такий склад разової спеціалізованої вченої ради:**

Голова ради:

Вавженчук Сергій Ярославович, доктор юридичних наук, професор, в.о. заступника директора з наукової роботи Інституту.

Рецензенти:

Федорова Надія Вікторівна, кандидат юридичних наук, вчений секретар Інституту.

Троцька Валентина Миколаївна, кандидат юридичних наук, завідувач сектору розпорядження авторськими та суміжними правами відділу авторського права і суміжних прав Інституту.

Офіційні опоненти:

Ульянова Галина Олексіївна, доктор юридичних наук, професор, проректор з навчальної роботи, професор кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія».

Яркіна Наталя Євгенівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

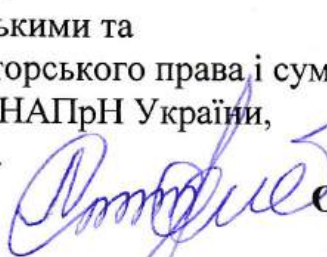
З огляду на викладене, дисертація **Козлітіна Дениса Олександровича «Суміжні права організацій радіомовлення в Україні та Європейському Союзі»**, рекомендується до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 – Право, за спеціальністю 081 – Право, в разовій спеціалізованій вченій раді.

Згідно з п. 3.4 Положення про організацію процедури захисту дисертації та присудження ступеня доктора філософії у Науково-дослідному інституті інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, в

редакції, затвердженій рішенням вченої ради від 13 грудня 2023 року (протокол № 13), зі змінами від 27 січня 2026 року (протокол № 1), наказом директора Інституту від 19 березня 2026 року, висновок надається Оленою Старченко, доктором філософії у галузі права, старшим науковим співробітником сектору розпорядження авторськими та суміжними правами відділу авторського права і суміжних прав, головуєчою на спільному засіданні вказаного відділу та центру правового забезпечення розвитку науки і технологій Інституту.

Головуюча на засіданні:

старший науковий співробітник
сектору розпорядження авторськими та
суміжними правами відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
доктор філософії у галузі права


Олена СТАРЧЕНКО

Підпис Олени Старченко засвідчую:
Директор НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України




Анатолій КОДИНЕЦЬ

26 березня 2026 р.